

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІАЛЬНІ НЕРІВНОСТІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

для студентів

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 «Соціологія»
освітній рівень бакалавр
освітня програма «Соціальні технології»
вид дисципліни: вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	6
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю іспит	

Викладачі: доцент Світлана БАБЕНКО,

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. ( ) « » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)
на 20__/20__ н.р. ( ) « » 20__ р.

КИЇВ – 2022

Розробила: Світлана БАБЕНКО к.соц.н., доцент, доцентка кафедри соціальних структур та соціальних відносин

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри соціальних структур та соціальних відносин

(підпис)

Олег МАЗУРИК

Протокол № 12 від 28.06 2022 р.

Схвалено науково - методичною комісією факультету соціології

Протокол № 8 від 29 липня 2022 р..

Голова науково-методичної комісії

Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

1. Мета дисципліни – формування у студентів фахових знань щодо основних проявів соціально-економічних нерівностей в сучасних суспільствах, теоретичних підходів до пояснення сучасних нерівностей на глобальному та локальному рівнях, факторів, що їх утворюють, підходів та методологій вимірювання соціально-економічних нерівностей, а також опрацювати можливості застосування цих знань у подальшій дослідницькій і аналітичній роботі

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знати основні соціологічні теорії та методи наукового аналізу даних
2. Вміти працювати із статистичними даними
3. Володіти елементарними навичками пошуку та відбору релевантної інформації, критичного аналізу, співставлення різних позицій

3. Анотація навчальної дисципліни:

Основним фокусом є опанування тематикою соціально-економічних нерівностей пострадянського переходу до ринку в умовах глобалізаційних процесів та стратифікації сучасних суспільств. Соціологічні дослідження соціально-економічного розшарування: власність, дохід, споживання. «Нові бідні», "нові багаті" та "новий середній клас" в сучасному українському суспільстві. Дослідження та пояснення соціальної ексклюзії та андеркласу, їх проявів в сучасних суспільствах, культури бідності. Соціальні нерівності зайнятості та незайнятості (працюючі бідні, гендерні нерівності зайнятості та незайнятості, неформальна зайнятість, пенсіонери). Ефективні моделі вирішення соціальних проблем економічних нерівностей (скандинавський досвід, британський досвід, європейський досвід, пострадянський досвід)

4. Завдання (навчальні цілі):

- оволодіти базовим соціологічним знанням про соціально-економічні нерівності як складну систему, про соціологічні індикатори та способи аналізу та дослідження;
- сформувати вміння здійснювати аналіз соціально-економічних нерівностей та стратифікації, знаходити та узагальнювати відповідну інформацію, враховувати її в аналізі проблем соціально-економічного розвитку суспільств;
- розвинути соціальну чутливість до проявів соціальних проблем, критичне мислення.

Що спрямовано на формування наступних компетентностей:

- СК11. Здатність застосовувати соціальні технології для регулювання соціальних відносин та вирішення конфліктів.
- СК16. Вміння визначати соціально-професійну структуру колективу та галузі, тенденції її розвитку.
- СК17. Вміння використовувати соціальні технології для аналізу соціально-економічних потреб різних цільових груп.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. Знати; 2. Вміти; 3. Комунікація; 4. Автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання (РН)			
1.1	Знати результати сучасних соціологічних досліджень ключових проблем соціально-економічних нерівностей	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	Усна відповідь та завдання, контрольна робота, іспит	25
1.2	Знати систему базових соціологічних індикаторів дослідження соціально-економічних нерівностей та конфліктів	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	Усна відповідь та завдання, контрольна робота, підсумкова робота, іспит	25
2.1	Вміти працювати з соціальною інформацією, даними соціологічних досліджень, співвідносити соціологічні висновки з результатами статистичних даних та економічних досліджень	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	Завдання, контрольна робота, підсумкова робота, іспит	20

2.2	Вміти виявляти, аналізувати та інтерпретувати актуальні проблеми соціально-економічних нерівностей та обумовлених ними конфліктів	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	Іспит, підсумкова робота	20
3.1	Бути відкритими до міждисциплінарних комунікацій	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	Завдання, підсумкова робота	10

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (РН, код)	1.1	1.2	2.1	2.2	3.1
	Програмні результати навчання (ПРН, назва)				
РН15. Запроваджувати соціальні технології для регулювання соціальних відносин та вирішення конфліктів.	+	+		+	
РН18. Демонструвати вміння володіти відповідними методами та формами соціальних технологій залежно від потреб суб'єктів соціальної взаємодії.			+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Усна відповідь та завдання (РН1.1, РН1.2, РН2.1, РН2.2, РН3.1) – 30 балів \ 18 балів.
2. Контрольна робота (РН 1.1, РН 1.2, РН 2.1) – 15 балів \ 9 балів.
3. Підсумкова робота (аналітична записка, презентація) (РН.1.2., РН2.1, РН2.2, РН3.1) – 15 балів \ 9 балів.

- підсумкове оцінювання у формі іспиту (РН1.1, РН1.2, РН 2.1., РН2.2). *Мінімальна оцінка за іспит 24 бали, максимальна - 40 балів.*

- умови допуску до іспиту: для студентів, які за поважних причин, отримали протягом семестру сумарно меншу кількість балів, ніж *критично-розрахунковий мінімум – 36 балів*, для допуску до іспиту обов'язково подати письмові роботи – відпрацьовані пропущених практичних занять (завдання до самостійної роботи) з кожної невідпрацьованої теми дисципліни та підсумкову письмову роботу (аналітична записка та її презентація).

7.2 Організація оцінювання:

1. Усна відповідь, завдання – теми 1-10.
2. Контрольна робота – після теми 5.
3. Підсумкова робота (аналітична записка, презентація) – протягом тем 6-10.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		Лекц.	Практ.	С/Р
1. Соціально-економічні нерівності: системний погляд				
1.	Соціальні нерівності у суспільствах: методології дослідження	4	4	8
2.	Соціально-економічні нерівності при переході до ринку посткомуністичних суспільств	2	2	4
3.	Динаміка соціально-економічного розшарування українського суспільства	2	2	4
4.	Соціологічні дослідження соціально-економічного розшарування та конфліктів	2	2	4
5.	Соціально-економічні нерівності зайнятості та незайнятості	2	2	4
	<i>Контрольна робота</i>		2	8
2. Прояви соціально-економічних нерівностей в сучасному українському суспільстві				
6.	Бідність, соціальна ексклюзія та андерклас, культура бідності	4	4	6
7.	"Нові багаті" та "новий середній клас": дослідження, вимірювання, конфлікти	2	4	4
8.	Гендерні та вікові фактори економічних нерівностей	2	2	4
9.	Поселенські фактори економічних нерівностей: глобалізація, урбанізація, регіоналізація	2	2	4
10.	Соціальна політика у вирішенні проблем та конфліктів, обумовлених соціально-економічними нерівностями: ефективні моделі	4	8	10
	Всього	26	34	60

Загальний обсяг 120 год, в тому числі:

Лекцій – 26 год.

Практичні заняття - 34 год.

Самостійна робота - 60 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна: (Базова)

1. Детермінанти соціально-економічної нерівності в сучасній Україні : монографія / [Балакірева О.М., Головенько В.А., Дмитрук Д.А. та ін.] ; за ред. канд. соціол. наук О.М. Балакіревої ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 592 с.
2. Соціологічний вимір соціально-економічних процесів в Україні / [Балакірева О.М., Головенько В.А., Левін Р.Я. та ін.] ; за ред. канд. соціол. наук О.М.Балакіревої ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2009. – 320 с.
3. Стигліц Дж.Ю. Ціна нерівності. Як теперішнє поділене суспільство загрожує нашому майбутньому. «Темпора» 2017 Гл.1-3

Додаткова:

1. Бабенко С.С. Динаміка соціально-економічних нерівностей в Україні: масове сприйняття та структурні перетворення // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Х.: Вид. центр ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2009. – С. 418–424.
2. Бабенко С.С. Социальная включенность и социальная эксклюзия: новое измерение социальных неравенств в современном обществе // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: збірник наукових праць. – Х.: Вид. центр ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007. – С. 49–55.
3. Бевз В.П. Динаміка бідності за самооцінками населення // Українське суспільство: 10 років незалежності. – К.: Ін-т соціології, 2001. – С. 104–112.
4. Вимірювання бідності: розробка індикаторів соціально-економічної захищеності України: Статистичне видання. – К., 2003.
5. Вакан Люк. Тюрми для бідних \ \ Спільне. Криміналізація соціальних проблем. – 2010. – №1. С. 127-137.
6. Гіденс Е. Соціологія. Київ, 1999, – С. 324–334.
7. Горбачик А. Сприйняття економічних змін та стратегії виживання домогосподарств // Соціологія: теорія, методи, маркетинг – 2001. – № 4. – С. 23–45.
8. Конрад Е. Рівні серед нерівних. Як добрі наміри знищують середній клас. К. Наш формат, 2019, розділ 1, 2, 6
9. Карвацький А., Антонович Д. Андерклас і культура бідності в осередках колишніх державних господарств у контексті теоретичних та інтерпретаційних дискусій // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. – № 1. – С. 36–55.
10. Куценко О.Д. Фактор соціального виключення і феномен «андеркласа» // Общество неравных. – Х., 2000. – С.244–255.
11. Макеев С., Харченко Н. Движение к бедности // Подвижность структуры. Современные процессы социальной мобильности. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 1999. – С. 158–173.
12. Манніла С. Моніторинг бідності й обстеження бюджетів домогосподарств в Україні // Соціальна політика і соціальна робота. – 1997. – № 2–3. – С. 25–49.
13. Ньютсон Р. Жебратство в Києві // Соціальна політика і соціальна робота. – 1997. – № 2–3.
14. Оксамитна С., Хмелько В. Соціальна ексклюзія в Україні на початковій стадії реставрації капіталізму // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 3. – С. 66–77.
15. Прибытковая И.М. Новые статусные номинации: бедные – средние – богатые // Новые социальные неравенства / Под ред.С.Макеева. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 2006. – С. 168–194.
16. Сорока Ю., Зуб Т. «Відмова від багатства» та зміни в сприйнятті соціальної нерівності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – №1. – С. 222–236.
17. Харченко Н. Порівняння методологічних підходів до вимірювання рівня бідності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.— 2000.— № 3. – С. 86–99.
18. Холод Н.М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках : монографія / Назар Холод. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 442 с. Глава 1-2
19. Черенько Л.М. (2008) Новий погляд на проблему української бідності. URL: <https://dse.org.ua/archive/9/5.pdf>
20. Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством. САУ, 2018. URL: https://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/ZVIT_SOCZIALNI-NERIVNOSTI_2018_.pdf